

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.411.9.6.2023

Pan
Marcin Plis
Dyrektor
Niepublicznego Zakładu Opieki
Zdrowotnej Medimo Marcin Plis
ul. Nowe Miasto 51
36-100 Kolbuszowa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

D/23/510 – Wykonywanie obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medimo Marcin Plis ¹ 36-100 Kolbuszowa, ul. Nowe Miasto 51
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marcin Plis, Dyrektor NZOZ ² , od 15 października 2010 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowanie w sytuacji uchylania się od niego. 2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2023 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych zarówno przed tym okresem jak i po nim, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	1. Sabina Tratkiewicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/20/2024 z 7 lutego 2024 r. 2. Sebastian Szozda, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/21/2024 z 7 lutego 2024 r. 3. Łukasz Malec, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/187/2023 z 8 listopada 2023 r.

(akta kontroli: tom I str. 3-5)

¹ Wpisany do Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą, prowadzonego przez Wojewodę Podkarpackiego (nr księgi: 000000024798), Dalej: NZOZ, zakład, przychodnia lub placówka.

² Dalej: Dyrektor.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

NZOZ, w latach 2021-2023, zgodnie z ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o *zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi*⁵ oraz rozporządzeniami Ministra Zdrowia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych z 18 sierpnia 2011 r.⁶ i 27 września 2023 r.⁷, wykonywał obowiązkowe szczepienia ochronne dzieci i młodzieży oraz sporządzał i przekazywał Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Kolbuszowej⁸ kwartalne i roczne sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych. Pięć z 24 sprawozdań kwartalnych zostało przekazanych do PSSE po upływie terminu określonego w ww. rozporządzeniu w sprawie obowiązkowych szczepień. W okresie 2021- III kwartał 2023 w imiennych wykazach osób uchylających się od obowiązku szczepień, dołączanych do sprawozdań kwartalnych, nie ujmowano osób wykazanych w poprzednich okresach sprawozdawczych, nawet jeśli upłynął termin kolejnej dawki lub innego rodzaju szczepionki, co stanowiło naruszenie § 13 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień.

Zastosowane w przychodni procedury oraz sposób prowadzenia dokumentacji medycznej umożliwiały powiadamianie rodziców/opiekunów prawnych o obowiązku zaszczepienia ich dzieci. W placówce podejmowano działania w celu przypomnienia o obowiązku szczepienia osobom, które nie zgłosiły się w wyznaczonym terminie.

W NZOZ, zgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu w sprawie obowiązkowych szczepień, lekarze przeprowadzali badania kwalifikacyjne dzieci i młodzieży poprzedzające szczepienia i w uzasadnionych przypadkach kierowali na konsultacje specjalistyczne, a szczepienia wykonywał personel posiadający wymagane kwalifikacje, potwierdzając to wpisami w odpowiednich częściach dokumentacji medycznej.

Podejmowane przez NZOZ działania w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży miały swoje odzwierciedlenie w osiągnięciu przez placówkę, w poszczególnych latach objętych kontrolą, wskaźników wyszczepienia na poziomie wyższym niż średni w powiecie kolbuszowskim.

W okresie objętym kontrolą w NZOZ prowadzono działalność oświatowo-zdrowotną mającą na celu promocję obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży, polegającą na informowaniu w trakcie wizyt o obowiązku poddania się szczepieniom i korzyściach z nich płynących, jak również poprzez udostępnianie materiałów informacyjnych w formie plakatów i ulotek.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 1284 ze zm.

⁶ Dz. U. z 2022 r., poz. 2172 ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie obowiązkowych szczepień.

⁷ Dz. U. z 2023 r., poz. 2077, dalej: rozporządzenie z 27 września 2023 r.

⁸ Dalej: PSSE.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowania w sytuacji uchylania się od niego

Opis stanu faktycznego

1.1.

W NZOZ nie opracowano pisemnych procedur dotyczących organizacji szczepień. Zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektora stosowana była wypracowana przez wiele lat praktyka powiadamiania, wyboru i wyznaczania dzieci do szczepień. Podczas zapisywania dziecka do przychodni ustalano pierwszy termin szczepienia, który odnotowywano w książeczce zdrowia dziecka. Przy każdym szczepieniu pielęgniarka wyznaczała termin kolejnego, który wpisywała do książeczki zdrowia i karty uodpornienia. W przypadku, kiedy dziecko nie zgłosiło się na szczepienie, do rodziców/opiekunów wykonywano telefon i ustalano kolejny, możliwie najbliższy termin szczepienia. Jeżeli rodzice/opiekunowie nadal nie zgłaszali się na szczepienie, wysyłano listowne wezwanie do zaszczepienia dziecka. Wykonane powiadomienia odnotowywano w karcie uodpornienia.

Dyrektor poinformował, że *karty uodpornień przechowywane były w szafach, w punkcie szczepień, rocznikami, a w każdym roczniku według kolejności szczepień tj. dzieci do pierwszego szczepienia, karty oczekujące, karty do szczepienia przeciwko danej chorobie, itp. Taki system prowadzenia dokumentacji umożliwiał wyznaczanie i powiadamianie rodziców/opiekunów o szczepieniu w odpowiednim terminie, a przyjęte procedury gwarantowały zaszczepienie wszystkich zobowiązanych.*

(akta kontroli: tom I str. 57-69)

W NZOZ koordynacja wykonania obowiązkowych i zalecanych szczepień ochronnych przeciw chorobom zakaźnym przez lekarzy polegała na: przeprowadzaniu badania kwalifikacyjnego w celu wykluczenia przeciwwskazań, ustalaniu indywidualnego kalendarza szczepień przy współpracy i w oparciu o opinię Poradni Chorób Zakaźnych Wojewódzkiego Szpitala Podkarpackiego im. Jana Pawła II w Krośnie¹⁰ oraz, w razie potrzeby, kierowaniu na konsultacje do specjalistów.

Dyrektor wyjaśnił również, że *lekarze kwalifikujący oraz pielęgniarka wykonująca szczepienia, podczas pierwszej wizyty szczepiennej w przychodni informowali rodziców/opiekunów o obowiązku szczepień oraz odczynach poszczepiennych jak również o zagrożeniach wynikających z uchylania się od szczepień, co dokumentowano w karcie zdrowia dziecka, w formie pieczętki, z datą i podpisem rodzica/opiekuna.*

(akta kontroli: tom I str. 57-69)

W rocznych sprawozdaniach ze szczepień ochronnych MZ-54 wykazywano stan zaszczepienia według kalendarza szczepień dzieci z następujących roczników:

- na koniec 2021 r. z rocznika 2019 r.: 79% w pełni zaszczepionych, 21% zaszczepionych częściowo, 0% w ogóle niezaszczepionych;

⁹ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁰ Dalej: Poradnia Chorób Zakaźnych.

- na koniec 2022 r. z rocznika 2020 r.: 80% w pełni zaszczepionych, 20% zaszczepionych częściowo, 0% w ogóle niezaszczepionych;
- na koniec 2023 r. z rocznika 2021 r.: 85% w pełni zaszczepionych, 15% zaszczepionych częściowo, 0% w ogóle niezaszczepionych.

(akta kontroli: tom I str. 43-46, tom II str. 25-32)

Pielęgniarka do spraw szczepień w NZOZ poinformowała, że podanie dla poszczególnych lat objętych kontrolą, informacji o liczbie pacjentów: zobowiązanych do szczepień, zaszczepionych, zaszczepionych z użyciem szczepionek wysokoskojarzonych, którzy odmówili szczepień, którym odroczone termin szczepienia, z podziałem na szczepienia przewidziane w danym okresie życia, byłoby bardzo pracochłonne i czasochłonne. Dokumentacja medyczna dotycząca szczepień prowadzona była odręcznie w formie papierowej i wymagałoby to przejrzania ok. 2000 kart uodpornień. Dane nie byłyby spójne ze sprawozdaniami z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych ponieważ w danym okresie karty uodpornień przekazywane były do innych przychodni oraz wpływały z innych placówek do NZOZ. Ponadto, sprawozdania sporządzane były na dzień i dane w nich zawarte były aktualne tylko w danym dniu.

(akta kontroli: tom I str. 122-125)

Zgodnie z danymi uzyskanymi z Narodowego Funduszu Zdrowia¹¹, liczba dzieci i młodzieży przypisanych do NZOZ, które w latach 2021-2023¹² były w pierwszym, drugim, szóstym, dziesiątym, czternastym i dziewiętnastym roku życia wynosiła odpowiednio: w 2021 r. – 130, 160, 90, 60, 145, 150; w 2022 r. – 111, 131, 118, 61, 190, 157; a w 2023 r. – 106, 122, 101, 58, 165, 159.

NFZ nie prowadził rejestru osób zaszczepionych i nie posiadał danych w zakresie liczby zobowiązanych do zaszczepienia w ramach obowiązkowych szczepień ochronnych.

(akta kontroli: tom I str. 47-55)

Liczba kart uodpornienia przechowywanych w NZOZ w latach 2021-2023¹³ wynosiła odpowiednio: 1950, 1933 oraz 1978¹⁴.

(akta kontroli: tom I str. 30, tom II str. 58, 62)

W trakcie kontroli analizie poddano 150 kart uodpornień i historii choroby, wybierając dokumentację dzieci, które:

- w 2021 r. powinny zostać objęte szczepieniami przewidzianymi według Programu Szczepień Ochronnych¹⁵ w drugim roku życia (dzieci z rocznika 2020 – 50 spraw),
- w 2022 r. powinny zostać objęte szczepieniami w szóstym roku życia (dzieci z rocznika 2017 – 25 spraw) i w dziesiątym roku życia (dzieci z rocznika 2013 – 25 spraw),
- w 2023 r. powinny zostać objęte szczepieniami w czternastym roku życia (dzieci z rocznika 2010 – 25 spraw) i w dziewiętnastym roku życia (osoby z rocznika 2005 – 25 spraw).

¹¹ Dalej: NFZ.

¹² Według stanu na koniec grudnia 2021 r., 2022 r. oraz 2023 r.

¹³ Na dzień 31 grudnia danego roku.

¹⁴ Na podstawie danych ze sprawozdań kwartalnych przekazanych do PSSE.

¹⁵ Dalej: PSO.

Badając dokumentację medyczną stwierdzono, że:

- we wszystkich zbadanych przypadkach w historii choroby (w formie pieczętki, z datą i podpisem rodzica/opiekuna) odnotowano fakt poinformowania o obowiązku poddania się szczepieniom oraz o odczynach poszczepiennych, jak również o zagrożeniach wynikających z uchylania się od szczepień;
- we wszystkich przypadkach sposób prowadzenia dokumentacji medycznej dotyczącej szczepień umożliwiał zawiadomienie w odpowiednim terminie zobowiązanego do zaszczepienia;
- z 50 dzieci będących w drugim roku życia zaszczepiono 48¹⁶ (96%), z 25 dzieci będących: w szóstym roku życia zaszczepiono 25 (100%), w dziesiątym roku życia – 25 (100%), w czternastym roku życia – 25 (100%), w dziewiętnastym roku życia – 19¹⁷ (76%);
- we wszystkich przeanalizowanych przypadkach, bezpośrednio po wykonaniu szczepienia (142), w odpowiednich częściach kart uodpornienia zamieszczano odręczne (czytelnym pismem) wpisy o wykonaniu szczepień;
- w badanej próbie stwierdzono dwoje dzieci z rocznika 2020, które pomimo zawiadomienia ich rodziców/opiekunów o terminie szczepienia, nie zostały zaszczepione, gdyż nie zgłosili się oni do przychodni. W obu przypadkach NZOZ wielokrotnie wzywał telefonicznie na szczepienia oraz wysłał listowne wezwania. Dzieci te, wraz z rodzicami, zostały ujęte w wykazach osób uchylających się od szczepień, przekazanych do PSSE¹⁸. Jedno z ww. dzieci we wrześniu 2021 r. zostało wypisane z placówki.

(akta kontroli: tom I str. 30-42, 209-213, tom II str. 2, 55)

W toku kontroli wśród rodziców dzieci podlegających obowiązkowi szczepień ochronnych w NZOZ przeprowadzono dobrowolne anonimowe ankiety dotyczące stanu wiedzy na temat szczepień obowiązkowych oraz potrzeb w tym zakresie. Ankietę wypełniło 49 rodziców. Żaden z ankietowanych nie zadeklarował odmowy szczepienia. Mimo tego, w jednym przypadku rodzic wskazał, że gdyby taka odmowa nastąpiła, przyczyną byłyby zniechęcające do szczepień informacje w mediach. 46 ankietowanych (94%) stwierdziło, że posiada wiedzę na temat obowiązkowych szczepień ochronnych dla dzieci. W trzech przypadkach wskazano na brak takiej wiedzy, jednak określono jej źródła (od lekarza, od pielęgniarki szczepiącej). Jako źródła wiedzy o szczepieniach 28 ankietowanych (57%) wskazało lekarza, 16 ankietowanych (33%) ulotki i plakaty w przychodni, 16 ankietowanych (33%) inne źródła (informacja od pielęgniarki szczepiącej, od położnej, posiadane wykształcenie medyczne, znajomi, internet, książki), zaś 15 ankietowanych (31%) wskazało informacje medialne. 24 rodziców (49%) wskazało na chęć poszerzenia bezpłatnych szczepień obowiązkowych dzieci o inne szczepienia przeciwko chorobom zakaźnym, w tym dziewięć osób wskazało na zainteresowanie szczepieniom przeciwko meningokokom, a także ospie wietrznej, szkarlatynie i rotawirusom. 13 ankietowanych (27%) wyraziło przekonanie o zasadności rozszerzenia szczepień obowiązkowych, wskazując jako adresata takiej inicjatywy lekarza bądź Ministra Zdrowia.

(akta kontroli: tom I str. 201-204, tom II str. 86-131)

¹⁶ W jednym przypadku dziecko zaszczepiono tylko przeciwko gruźlicy i wzw B (I dawka) w pierwszej dobie, w drugim przypadku u dziecka stwierdzono brak szczepień DTP – IV dawka, Hib – IV dawka, polio IPV – III dawka.

¹⁷ Dla sześciu osób schemat szczepienia nie został zakończony, szczepienia będą kontynuowane w 2024 r.

¹⁸ Za I kwartał 2021 r. i IV kwartał 2023 r.

1.2.

Badając dokumentację medyczną, opisaną w punkcie 1.1. wystąpienia ustalono, że:

- lekarze przeprowadzili badanie kwalifikacyjne poprzedzające wykonanie wszystkich 142 szczepień obowiązkowych z zachowaniem zasad określonych w § 7 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień;
- czynności związane z przeprowadzeniem badań kwalifikacyjnych miały odzwierciedlenie w historii choroby;
- w badanej próbie nie wystąpiły przypadki kierowania pacjentów na konsultacje specjalistyczne;
- zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektora NZOZ, wszystkie badania kwalifikacyjne oraz obowiązkowe szczepienia ochronne osób, które nie ukończyły 6 roku życia, przeprowadzano w obecności rodzica lub opiekuna prawnego dziecka;
- pielęgniarki wykonujące obowiązkowe szczepienia ochronne posiadały kwalifikacje określone w § 6 ust. 1 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień, a od 1 października 2023 r. określone w § 9 ust. 1 rozporządzenia z 27 września 2023 r.

(akta kontroli: tom I str. 57-67, 209-213)

W okresie objętym kontrolą lekarze NZOZ skierowali na konsultacje specjalistyczne sześciu pacjentów, po trzech w 2022 r. i 2023 r. Wszystkie przypadki dotyczyły skierowania do Poradni Chorób Zakaźnych, której profil działalności obejmował m.in. uzupełnianie zaległych szczepień (w stosunku do obowiązującego PSO) oraz kwalifikację do szczepień dzieci z grup ryzyka. Wszystkie wystawione skierowania zostały odnotowane w historii zdrowia dzieci.

W pięciu przypadkach lekarze wystawili skierowania dla dzieci ze znacznymi opóźnieniami w szczepieniach, w celu ustalenia indywidualnego kalendarza, w jednym przypadku skierowanie dotyczyło kwalifikacji do szczepienia dziecka, które posiadało zaświadczenia od alergologa o uczuleniu na formaldehyd. Do dokumentacji medycznej jednego pacjenta dołączona była informacja dla lekarza rodzinnego, wystawiona przez lekarza specjalistę przeprowadzającego konsultację, odnośnie wyniku konsultacji specjalistycznej oraz indywidualnego programu szczepień. Jedno dziecko po wystawieniu skierowania do Poradni Chorób Zakaźnych zostało wypisane z placówki. Dokumentacja medyczna pozostałych czterech pacjentów nie zawierała informacji od lekarza specjalisty, ponieważ dzieci te nie odbyły jeszcze wizyt u specjalistów.

(akta kontroli: tom I str. 126-154)

W badanym okresie w NZOZ stwierdzono trzy karty uodpornień, które zostały przekazane do przychodni przez oddziały położnicze i które dotyczyły dzieci¹⁹ niezarejestrowanych do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej²⁰. W dwóch ww. kartach uodpornień nie było wpisów dot. wykonanych szczepień, a w jednej odnotowano tylko szczepienia wykonane w szpitalu w pierwszej dobie po urodzeniu dziecka. W jednej karcie, w szpitalu, odnotowano brak zgody rodziców na szczepienie.

NZOZ podejmował działania w celu objęcia ww. dzieci szczepieniami obowiązkowymi polegające na: kontaktach telefonicznych z rodzicami oraz ujęciu dwójki dzieci w wykazach osób uchylających się, przekazanych do PSSE jako załączniki do

¹⁹ Roczniki: 2019, 2020 i 2022.

²⁰ Dalej: POZ.

kwartalnych sprawozdań za II i III kwartał 2020 r. oraz za II kwartał 2022 r. W przypadku jednego dziecka, pomimo prób podejmowanych przez NZOZ we współpracy z PSSE, nie udało się skontaktować z rodzicami i ustalić informacji mających wpływ na realizację obowiązku szczepień.

(akta kontroli: tom II str. 8-10, 65-73)

Zgodnie z informacją uzyskaną z Departamentu Świadczeń Opieki Zdrowotnej w NFZ ww. dzieci były ujęte w Centralnym Wykazie Ubezpieczonych. Na dzień 20 lutego 2024 r. osoby te nie posiadały deklaracji wyboru do lekarza POZ oraz nie wykazano dla nich świadczeń z rozpoznaniem Z27 tj. dotyczących szczepień profilaktycznych skojarzonych przeciwko kilku chorobom.

(akta kontroli: tom I str. 47-55)

1.3.

W okresie objętym kontrolą pielęgniarka do spraw szczepień w NZOZ sporządziła 24 kwartalne sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych za lata 2021-2023, tj. 12 sprawozdań w zakresie informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych w placówce oraz 12 sprawozdań dot. ilości wykorzystanych szczepionek²¹.

W NZOZ sporządzono również trzy roczne sprawozdania MZ-54 ze szczepień ochronnych za każdy badany rok.

Wszystkie ww. sprawozdania sporządzono w formie papierowej oraz wypełniono czytelnie, pismem odręcznym.

NZOZ nie sporządzał innych sprawozdań w zakresie przyczyn uchylenia się od szczepień.

(akta kontroli: tom I str. 29-46, tom II str. 2-64)

Wszystkie sprawozdania dot. ilości wykorzystanych szczepionek zostały przekazane do PSSE w terminie 14 dni po zakończeniu kwartału, tj. zgodnie z § 14 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień.

Spośród 12 kwartalnych sprawozdań obejmujących informacje zawarte w kartach uodpornienia pięć przekazano do PSSE z naruszeniem terminu określonego w § 13 ww. rozporządzenia (7 dni po zakończeniu kwartału). Opóźnienia wyniosły od jednego do siedmiu dni²².

Roczne sprawozdania ze szczepień ochronnych MZ-54 za lata 2021, 2022 i 2023 NZOZ przekazał do PSSE odpowiednio: 14 stycznia 2022 r., 13 stycznia 2023 r. oraz 5 stycznia 2024 r., tj. zgodnie z programem badań statystycznych statystyki publicznej na dany rok²³.

Analiza trzech sprawozdań z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych za IV kwartał lat 2021-2023 (w zakresie danych zawartych w kartach uodpornienia) wykazała, że liczba kart uodpornienia dzieci i młodzieży poniżej 20 lat przechowywanych przez NZOZ (wg roku urodzenia) była zgodna z danymi wykazywanymi w rocznych sprawozdaniach ze szczepień ochronnych MZ-54.

We wszystkich 12 kwartalnych sprawozdaniach z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych, którego wzór jest określony w załączniku nr 4 do rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień, w dziale 2 wskazywano liczbę

²¹ Stanowiące załącznik nr 4 i 5 do rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień.

²² Sprawozdanie za I kwartał 2021 r. zostało przekazane do PSSE 13 kwietnia 2021 r., tj. z opóźnieniem wynoszącym 6 dni; za II kwartał 2021 r. – 12 lipca 2021 r., tj. z opóźnieniem 5 dni; za III kwartał 2021 r. – 8 października 2021 r., tj. z opóźnieniem 1 dzień; za IV kwartał 2021 r. – 14 stycznia 2022 r., tj. z opóźnieniem 7 dni; za I kwartał 2022 r. – 13 kwietnia 2022 r., tj. z opóźnieniem 6 dni.

²³ Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2021 (Dz.U. z 2020 r. poz. 2062); Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2022 (Dz.U. z 2021 r. poz. 2303); Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2023 (Dz.U. z 2022 r. poz. 2453).

osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych (łącznie 57 osób)²⁴, w tym za IV kwartał 2023 r. wykazano 33 osoby, co stanowiło 1,7% ogólnej liczby kart²⁵ przechowywanych w placówce na koniec 2023 r. W każdym przypadku wskazania liczby osób uchylających się, do sprawozdań załączano ich imienny wykaz. W przypadku dwóch sprawozdań²⁶, łącznie odnośnie trójki dzieci, nie wskazano imienia i nazwiska rodzica lub opiekuna dziecka, podano jedynie ich numery telefonów. W ww. wykazach zamieszczane były takie dane jak imię, nazwisko i PESEL dziecka, imię, nazwisko, adres i nr telefonu do rodzica lub opiekuna dziecka, wykaz zaległych szczepień oraz przyczyna uchylania się od szczepień (niepojawienie się w umówionym terminie – 25 przypadków, brak zgody rodziców – 7, względy zdrowotne – 1, brak kontaktu z rodzicami – 1, inne np. skierowanie do Poradni Chorób Zakaźnych lub wypisanie dziecka z przychodni – 6)²⁷.

(akta kontroli: tom I str. 29-46, tom II str. 2-64)

Pielęgniarka wykonująca szczepienia w NZOZ wyjaśniła, że *kwartalne oraz roczne sprawozdania sporządzała ręcznie, na podstawie analizy kart uodpornienia pacjentów oraz prowadzonych dodatkowo wykazów. W każdym okresie sprawozdawczym liczyła wszystkie szczepienia z kart uodpornień, w podziale na rodzaj szczepionki oraz weryfikowała je z prowadzonymi na bieżąco wykazami. Do oddzielnej teczki odkładała karty uodpornienia osób, które pomimo powiadomienia nie zgłosiły się do szczepienia w danym okresie, co ułatwia przygotowanie imiennego wykazu osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych, stanowiącego załącznik do sprawozdań. W kartach uodpornień takich osób pielęgniarka odnotowywała fakt poinformowania o szczepieniu oraz brak zgłoszenia na wyznaczony termin szczepienia. Jeśli rodzic nie reagował na wezwania telefoniczne, przygotowywała wezwanie listowne, którego kopię dołączała do karty uodpornienia. Jeśli upłynął termin na podanie danej szczepionki, dziecko ujmowała w wykazie osób uchylających się, ze wskazaniem zaległych szczepień i przyczyn uchylania się, jeśli taką wiedzę posiadała.*

(akta kontroli: tom I str. 115-118)

W NZOZ, poza wymaganą przepisami dokumentacją medyczną, pielęgniarka do spraw szczepień prowadziła odrębnie, w formie papierowych zeszytów, dodatkowe wykazy:

- dzienny wykaz osób zaszczepionych,
- kwartalny wykaz uchylających się od szczepień,
- dzienny rozchód szczepionek oraz
- wykazy kart uodpornień dzieci zapisanych i wypisanych z placówki,

na podstawie których sporządzała sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych.

W badanym okresie dane wynikające z ww. wykazów były zgodne z danymi ujętymi w sprawozdaniach z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych.

(akta kontroli: tom I str. 70-110)

Pielęgniarka wykonująca szczepienia w NZOZ wyjaśniła, że *prowadzenie na bieżąco dodatkowych wykazów umożliwiało weryfikację danych z kart uodpornień, na podstawie których sporządzała sprawozdania z obowiązkowych szczepień.*

²⁴ I kw. 2021 r. – 2 osoby, II kw. 2021 r. – 0 osób, III kw. 2021 r. – 3 osoby, IV kw. 2021 r. – 3 osoby, I kw. 2022 r. – 5 osób, II kw. 2022 r. – 2 osoby, III kw. 2022 r. – 2 osoby, IV kw. 2022 r. – 2 osoby, I kw. 2023 r. – 2 osoby, II kw. 2023 r. – 2 osoby, III kw. 2023 r. – 1 osoba, IV kw. 2023 r. – 33 osoby (w tym 9 osób wykazano we wcześniejszych okresach sprawozdawczych).

²⁵ 1978 kart.

²⁶ Za I kw. 2021 r. i III kw. 2022 r.

²⁷ W ośmiu przypadkach dzieci po wezwaniu zostały zaszczepione.

Stwierdziła również, że bez ich prowadzenia nie byłaby w stanie przygotować sprawozdań w terminach wynikających z przepisów i wykonywać swoich bieżących zadań.

(akta kontroli: tom I str. 115-118)

Dyrektor stwierdził, że prowadzenie papierowej dokumentacji medycznej w formie kart uodpornienia i kart zdrowia jest niezwykle praco- i czasochłonne. Rzetelne wykonywanie tej pracy absorbuje wiele godzin wyspecjalizowanego pracownika, który zamiast wykonywać swoje zadania w zakresie szczepień, „tonie” w papierowej dokumentacji. Jest to problem zarówno personalny jak i spore, zbędne, obciążenie finansowe dla placówki. Brak spójnego ogólnopolskiego systemu informatycznego w tym zakresie jest ogromnym niedopatrzeniem i zaniedbaniem ze strony Ministerstwa Zdrowia, które należy jak najszybciej uzupełnić.

(akta kontroli: tom I str. 60-63)

Analiza imiennych wykazów osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych, przekazanych przez NZOZ do PSSE w latach 2021-2023 (do III kwartału) wykazała, że nie były sporządzane narastająco, tj. w danym okresie sprawozdawczym nie ujmowano osób wykazanych w poprzednim wykazie, nawet jeśli upłynął termin kolejnej dawki lub innego rodzaju szczepionki. W sprawozdaniu za IV kwartał 2023 r. z obowiązkowych szczepień ochronnych, do którego dołączono wykaz 33 osób uchylających się, NZOZ ujął dziewięć osób, które wykazano we wcześniejszych okresach sprawozdawczych.

Badając dokumentację medyczną opisaną w punkcie 1.1. wystąpienia stwierdzono, że dwoje dzieci z rocznika 2020, pomimo zawiadomienia ich rodziców/opiekunów o terminie szczepienia nie zostały zaszczepione, gdyż nie zgłosili się oni do przychodni. Dzieci te, wraz z rodzicami, zostały ujęte w wykazach osób uchylających się od szczepień, za I kwartał 2021 r. i IV kwartał 2023 r., przekazanych do PSSE.

(akta kontroli: tom I str. 30-42, 205-223, tom II str. 2-24)

Do osób uchylających się zakwalifikowano zarówno dzieci, których rodzice odmówili zaszczepienia jak i sprawy dzieci, których rodzice nie zareagowali na powiadomienie o szczepieniu. Fakt uchylania się od szczepień z powodu braku zgody rodzica na szczepienie dokumentowano w formie adnotacji lekarza w historii choroby dziecka lub wpisu w karcie uodpornienia dokonanego przez pielęgniarkę w szpitalu na oddziale położniczym lub w przychodni. Natomiast w sytuacji, kiedy rodzice nie zareagowali na powiadomienie o szczepieniu, fakt ten pielęgniarka w NZOZ odnotowywała w karcie uodpornienia oraz dołączała do karty kopię wezwania wysłanego listem poleconym.

(akta kontroli: tom I str. 30-42, 205-208, tom II str. 2-24)

Dyrektor NZOZ stwierdził, że po analizie danych wynikających ze sprawozdań dot. obowiązkowych szczepień ochronnych, wszczepialność dzieci zapisanych do przychodni była na bardzo wysokim poziomie. Pracownicy NZOZ nie zaobserwowali nasilania się zjawiska odmawiania przez rodziców zaszczepienia ich dzieci w zakresie obowiązkowych szczepień ochronnych. Sytuacja w placówce pod tym względem była stabilna.

(akta kontroli: tom I str. 60-63)

W latach 2021-2023 PSSE przeprowadziła w NZOZ dwie kontrole²⁸ dotyczące oceny przestrzegania przepisów określających wymagania dotyczące przeprowadzania szczepień ochronnych i realizacji PSO. W trakcie kontroli oceniano m.in. kwalifikacje

²⁸ 1 czerwca 2022 r. oraz 12 lipca 2023 r.

personelu w zakresie szczepień, realizację szczepień obowiązkowych i zalecanych, prowadzenie dokumentacji medycznej w tym zakresie oraz sporządzanie sprawozdań z realizacji szczepień. W obu kontrolach PSSE nie stwierdził nieprawidłowości, w związku z tym nie formułował wniosków pokontrolnych.

(akta kontroli: tom I str. 155-167, tom II str. 74-84)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Spośród 12 sprawozdań kwartalnych z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych, którego wzór był określony w załączniku nr 4 do rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień, pięć zostało przekazanych do PSSE, od jednego do siedmiu dni, po terminie określonym w § 13 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień, tj. 7 dni po zakończeniu kwartału

(akta kontroli: tom I str. 30, tom II str. 54-64)

Pielęgniarka do spraw szczepień wyjaśniła, że wszystkie sprawozdania sporządzone zostały w terminie, tj. do 7 dni po zakończeniu kwartału, jednak przekazane zostały do PSSE z opóźnieniem, ponieważ PSSE w Kolbuszowej nie kwestionował przekazywania obu sprawozdań kwartalnych (dot. kart uodpornień i liczby wykorzystanych szczepionek) w jednym terminie, tj. do 15 dni po zakończeniu kwartału. Określenie w przepisach różnych terminów przekazania ww. sprawozdań kwartalnych wydaje się nie mieć uzasadnienia, zwłaszcza, że były one sporządzane jednocześnie i obejmowały ten sam okres. Dodatkowo termin na opracowanie sprawozdania, do 7 dni po zakończeniu kwartału, był bardzo krótki i przy obowiązku prowadzenia dokumentacji dot. szczepień w formie papierowej, na podstawie której sprawozdania były sporządzane, był trudny do dotrzymania, zwłaszcza przy bieżących zadaniach dot. realizacji szczepień.

(akta kontroli: tom I str. 115-118)

2. W okresie 2021 r. – III kwartał 2023, w imiennych wykazach osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych, przekazanych przez NZOZ do PSSE, nie ujmowano osób wykazanych w poprzednich okresach sprawozdawczych, nawet jeśli upłynął termin kolejnej dawki lub innego rodzaju szczepionki. Powyższe stanowiło naruszenie § 13 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień.

(akta kontroli: tom I str. 30-42, 205-223, tom II str. 2-24)

Pielęgniarka do spraw szczepień wyjaśniła, że w związku z kontrolą NIK prowadzoną w przychodni w wykazie osób uchylających się od szczepień ochronnych za IV kwartał 2023 r. ujęto wszystkie osoby, u których w danym okresie wystąpiły jakiegokolwiek braki w szczepieniach. Również te, które pomimo powiadomienia telefonicznego lub wezwania listownego nie stawily się w danym okresie na szczepienie. Dodatkowo w wykazie ujęto dziewięć osób, które wykazano we wcześniejszych okresach sprawozdawczych. Do tej pory, z 33 osób wykazanych jako uchylające się od szczepień w ww. sprawozdaniu, 8 osób, po wezwaniu, zgłosiło się do szczepienia i zostało zaszczepionych. Do tej pory imienne wykazy osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych, sporządzane były dla danego kwartału. Nie były sporządzane narastająco. Taka metoda sporządzania wykazu została przyjęta ponieważ Sanepid prowadził listę osób uchylających się i podejmował dalsze działania w zakresie realizacji obowiązku szczepień. Pielęgniarka stwierdziła, że nie otrzymała dokładnej

instrukcji sporządzania takiego wykazu, jednak wielokrotne wykazywanie jednej osoby w różnych okresach sprawozdawczych mogłoby utrudnić działania Sanepidu. Dodatkowo, do tej pory, Sanepid nie kwestionował sposobu sporządzania tego wykazu, a NZOZ nie posiadał informacji zwrotnej o podjętych przez Sanepid działaniach i ich efektach.

(akta kontroli: tom I str. 115-118)

OCENA CZĄSTKOWA

Stosowana w NZOZ praktyka wyboru dzieci i młodzieży, które należało zaszczepić, a także powiadamiania o tym rodziców/opiekunów, sposób prowadzenia dokumentacji medycznej i monitorowanie tego procesu umożliwiały zawiadomienie, w odpowiednim terminie, każdego zobowiązanego do zaszczepienia. NZOZ podejmował działania w celu przypomnienia o zaległych szczepieniach, polegające w szczególności na rozmowach telefonicznych i wysyłaniu listownych wezwań. W sytuacji uchylenia się od obowiązku szczepień, dzieci i rodziców ujmowano w imiennym wykazie przekazywanym do PSSE tylko raz.

W ocenie NIK, obowiązek wskazania w ww. wykazie osoby jako uchylającej się od szczepień powstaje za każdym razem, kiedy zmaterializuje się (w danym okresie sprawozdawczym) niewykonany obowiązek zaszczepienia (np. kolejną dawką tej samej szczepionki).

Lekarze, z zachowaniem zasad określonych w § 7 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień, przeprowadzali badania kwalifikacyjne dzieci i młodzieży poprzedzające szczepienia ochronne i w uzasadnionych przypadkach kierowali na konsultacje specjalistyczne.

Pielęgniarki wykonujące szczepienia, stosownie do wymogów przepisu § 6 ust.1 rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień²⁹ posiadały wymagane kwalifikacje. Wpisy o przeprowadzonych szczepieniach dokonywane były bezpośrednio po ich wykonaniu, w odpowiednich częściach dokumentacji medycznej odręcznym, czytelnym pismem.

Zgodnie z przepisem § 13 ww. rozporządzenia osoba przeprowadzająca szczepienia sporządzała kwartalne sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych, jednak nieterminowo do PSSE przekazano pięć z 12 kwartalnych sprawozdań, którego wzór był określony w załączniku nr 4 do rozporządzenia w sprawie obowiązkowych szczepień. Dane zawarte w sprawozdaniach kwartalnych i rocznych były spójne między sobą i zgodne z prowadzoną dokumentacją medyczną w zakresie szczepień.

OBSZAR

2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży

Opis stanu faktycznego

NZOZ realizował działalność oświatowo-zdrowotną ukierunkowaną na promocję obowiązkowych i zalecanych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży. W placówce w punkcie szczepień, w widocznych miejscach, znajdowały się plakaty promujące szczepienia ochronne dzieci oraz informacje o rocznikach dzieci zobowiązanych do zaszczepienia w danym roku. W gabinetach, w których wykonywano badania kwalifikacyjne i realizowano szczepienia, na ścianach umieszczono plakaty o możliwości realizacji PSO z wykorzystaniem szczepionek wysokoskojarzonych oraz plakaty propagujące obowiązek szczepień ochronnych oraz szczepienia zalecane.

²⁹ Od 1 października 2023 r. określone w przepisie § 9 ust.1 rozporządzenia z 27 września 2023 r.

Dodatkowo w gabinetach dostępne były ulotki informacyjne o potrzebie wykonywania obowiązkowych szczepień ochronnych i możliwości realizacji PSO z wykorzystaniem szczepionek wysokoskojarzonych, które podczas wizyt przekazywano rodzicom.

(akta kontroli: tom I str. 111-114)

Dyrektor wyjaśnił, że działalność oświatowo-zdrowotną w NZOZ prowadzili lekarze kwalifikujący do szczepień, pielęgniarki, podczas powiadamiania o szczepieniu i w trakcie ich wykonywania oraz pielęgniarka środowiskowa na wizytach patronażowych. Omawiane były wówczas korzyści ze szczepień u dzieci oraz możliwe skutki w przypadku ich niezaszczepienia. Wiadomości te przekazywane były ustnie oraz w formie rozdawanych ulotek informacyjnych. W placówce umieszczono plakaty i informacje propagujące szczepienia obowiązkowe i zalecane. Działania w tym zakresie potwierdzał fakt, że wśród pacjentów placówki występuje duża liczba dzieci, u których wykonano dodatkowe szczepienia zalecane np. przeciwko ospie, meningokokom, grypie czy HPV, oraz że pracownicy NZOZ nie zaobserwowali nasilenia zjawiska odmawiania przez rodziców zaszczepienia ich dzieci, a wyszczepialność w przychodni była na wysokim poziomie.

(akta kontroli: tom I str. 60-63)

Analiza dokumentacji medycznej opisanej w punkcie 1.1. wystąpienia wykazała, że we wszystkich zbadanych przypadkach, w historii choroby, w formie pieczętki, z datą i podpisem rodzica/opiekuna, odnotowano fakt poinformowania o obowiązku poddania się szczepieniom oraz o odczynach poszczepiennych, jak również o zagrożeniach wynikających z uchylenia się od szczepień.

(akta kontroli: tom I str. 209-213)

Zgodnie z danymi uzyskanymi z PSSE w latach 2021 – 2023 stan uodpornienia dzieci i młodzieży do dziewiętnastego roku życia w NZOZ, wg danych sporządzonych na podstawie rocznych sprawozdań MZ-54, był wyższy niż średnia dla powiatu kolbuszowskiego³⁰.

(akta kontroli: tom I str. 168-200)

NZOZ nie realizował programów zdrowotnych i programów polityki zdrowotnej dotyczących obowiązkowych szczepień ochronnych u dzieci i młodzieży.

W 2023 r. w przychodni, po informacji uzyskanej z PSSE³¹, skorzystano z możliwości bezpłatnego wykorzystania szczepionki rodzaju PCV-13³² do szczepień populacji ogólnej. NZOZ otrzymał 14 takich szczepionek, którymi zaszczepiono dzieci w placówce.

(akta kontroli: tom I str. 60-63, 68-69, 119-121)

Zgodnie z wyjaśnieniami Dyrektora PSO *sam w sobie jest programem zdrowotnym dotyczącym obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży. Podejmowane przez przychodnię działania w zakresie realizacji PSO oraz działania edukacyjne i promocyjne w zakresie szczepień dzieci i młodzieży były wystarczające, co miało odzwierciedlenie w wysokim poziomie wyszczepienia populacji w placówce oraz dużym zainteresowaniu szczepionkami zalecanymi czy realizacji kalendarza szczepień z wykorzystaniem szczepionek wysokoskojarzonych.*

(akta kontroli: tom I str. 119-121)

³⁰ W 2021 r. – 70% wskaźników wyszczepienia przeciw poszczególnym chorobom dla dzieci z danych roczników było wyższych lub równych średnim wskaźnikom dla powiatu kolbuszowskiego; w 2022 r. – 87% wskaźników; w 2023 r. – 66%.

³¹ Pismo PSE.9022.26.23.2022 z 16.12.2022 r.

³² Szczepionka pneumokokowa zawierająca 13 wysokooczyszczonych polisacharydów serotypów *Streptococcus pneumoniae*.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

W NZOZ prowadzono działalność oświatowo-zdrowotną mającą na celu promocję obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży. Działania te realizowano zarówno w trakcie wizyt w przychodni informując o obowiązku poddania się szczepieniom i korzyściach z nich płynących, jak również poprzez udostępnianie materiałów informacyjnych w formie plakatów i ulotek, co potwierdziły wyniki oględzin przeprowadzonych w toku kontroli NIK.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

1. Terminowe przekazywanie do PSSE kwartalnych sprawozdań z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych, stosownie do przepisu § 16 rozporządzenia Ministra Zdrowia z 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych.
2. Ujmowanie w raporcie przekazywanym do PSSE, na podstawie przepisu § 17 rozporządzenia Ministra Zdrowia z 27 września 2023 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych w związku z art. 17 ust. 9b i 9c ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, wszystkich wymaganych danych o przypadkach niewykonania obowiązkowych szczepień ochronnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków
pokontrolnych

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, 10 kwietnia 2024 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

Kontrolerzy
Sabina Tratkiewicz
główny specjalista
kontroli państwowej

/-/

/-/

Sebastian Szozda
główny specjalista
kontroli państwowej

/-/